

TURINYS

1. Tyla	9
2. Kalnas	19
3. Kūnas	28
4. Mirtis	43
5. Protas	52
6. Viltis	62
7. Baimė	77
8. Atgimimas	82
9. Meilė	94
10. Laikas	105
11. Transcendencija	111
12. Gamta	117
13. Šeima	124
14. Paslaptis	133
15. Atmintis	151
Epilogas	167
Laura Braga. Baigiamasis žodis	170
Padėkos	172
Apie autorius	173

1 skyrius

Tyla

Nė viena akimirka nebuvo panaši į jau praėjusią, ir visos jos atrodė savaip grėsmingos, tarsi kiekvienoje slypėtų ypatingas, su niekuo nesupainiojamas ženklas, iš kurio aiškėja, kad vyksta kažkas rimta. Lėktuvas vis dar judėjo pirmyn, vadinasi, kol kas neatsitrenkė į vieną iš viršukalnių – vos prieš kelias sekundes pro nedidelį langelį, šalia kurio buvau atrėmęs galvą, mačiau jas šmėstelint per nelyg arti.

Sniego lopais nukloti tamsūs kalno šlaitai staiga iškilo prieš akis ir vėl dingo už debesų, tad miegai išlakstė akimirksniu, ir kaip tik tuo metu įnirtinga turbulencija ėmė svaidyti mus iš vienos oro duobės į kitą, – kaskart gilesnę.

Kai tas klaikus purtymas pagaliau liovėsi, viskas nuščiuvo, ir įsivyravo pirmoji tylą, – tą trumpą, tačiau nesibaigiančią akimirką, užsimerkęs ir susigūžęs savo sėdynėje klausiausi gūdaus variklių riaumojimo, paskutinio beviltiško jų žviegimo ir laukiau mirties. Smūgis buvo stiprus, paskui užplūdo gąsdinantys ir nesuvokiami garsai, o tada staiga užuodžiau degalų kvapą ir pajutau, kaip stingdantis oras čaižo veidą.

Ir vis dėlto pirmoji tylą nereiškė mirties, nors iškart pamaniau kaip tik tai – ir net nustebau, kad, būdamas negyvas, vis dar esu

sąmoningas. Atsimerkiau. Aš išgyvenau. Nesukelsiu tėvams sielvarto: būtent to bijojau, kai maniau, kad man liko vos kelios akimirkos. Tai buvo ne mirties tyla, tačiau mirtis, prislinkusi visai arti, dar sklandė aplink; įstrigęs savo sėdynėje ir vos grįžtelėjęs atgal, visai šalia išvydau ant žemės gulinčios mirtinai sužalotos moters veidą.

– Adolfai, kas nutiko? – sušukau, nors nemačiau jo.

– Atsitrenkėm į suknistą kalną, – iš toli pasigirdo mano pusbrolio balsas.

Tai buvo aišku vos apsidairius, tačiau reikėjo, kad kas nors ištartų tai garsiai, tarsi žodžiai kažkaip paaiškintų šokiruojančią realybę, nes ja buvo beveik neįmanoma patikėti: atsitrenkėme į Andų Kordiljeras – tą pačią kalnų grandinę, kurios didingu bei pribloškiamu grožiu dar visai neseniai žavėjomės iš aukštai. Ir šis vaizdas, toks pat tolimas, nepasiekiamas, kaip ir bet kokia kita vaizdinga panorama, staiga virto žemės paviršiumi, ant kurio nusileidome, – šaltų ir atšiaurių viršukalnių prismaigstytu paviršiumi, ir jame nebuvo nieko, tik sniegas ir uolos.

Iš karto pašaukiau kitus pusbrolius ir draugą Marcelą. Atsiliepė visi, išskyrus pusbrolį Danielį Shaw, ir ta trumpa tylos akimirka mane sugniuždė – atsakymas aiškus.

Judėti buvo labai sunku, bet galiausiai išsilaisvinau. Žengiau kelis žingsnius susisukusia metalo ola, kuria pavirto fiuzeliažas; aplink mėtėsi sėdynės, kruvinos galūnės ir sutraiškyti žmonių kūnai.

Pirmoji tyla – vaiduokliška ir gili – truko vis dėlto neilgai: pamažu pasigirdo aimanos, iš pradžių tylios, paskui vis garsesnės, tarsi tragiškos skausmo šauksmų ir klyksmų simfonijos įžanginės natos.

Klupinėdamas tarp daiktų, išmėtytų lyg po sprogo, pa-traukiau lėktuvo galo link. Orlaivio grindys buvo įdubusios, o

apdaužytas fiuzeliažas netikėtai nutrūko – už dantytų korpuso kraštų žiojėjo atšiauri tuštuma. Priėjau prie krašto ir, žengęs keletą betikslių žingsnių laukan, įsmukau į sniegą.

– Eduardai, kur eini? – kažkas sugriebė mane už rankos.

Apsisukau ir grįžau į fiuzeliažą. Kai kurie žmonės rado šiltų drabužių. Aš pasiėmiau džinsus ir užsimoviau ant jau dėvimų.

Dairydamiesi po mus supančias baltas platybes, pamatėme vaikiną, besikepurnėjančią ant šlaito virš mūsų. Pažinojome jį. Tai Carlosas Valeta, šuktelėjome, lyg jis būtų tik draugas, šiek tiek atsilikęs nuo grupelės per eilinę išvyką, o ne žmogus, per skrydį iškritęs iš lėktuvo. Būtent tai ir nutiko visiems lėktuvo gale sėdintiems žmonėms. Staiga Carlosas pranyko mums iš akių. Jo draugas Carlosas Páezas, kurį vadinom Carlitu, mėgino eiti jam padėti, tačiau sulaukė sniegas. Toks purus, kad Carlitas jame prasmego kone iki juosmens.

Oras buvo retas. Reikėjo pastangų jau vien kvėpuoti, todėl blaiviai mąstyti nesisekė. Po truputį susivokiau, kad kažkas nergerai mano kairei kojai, – ji degė iš skausmo, bet nesivarginau jos apžiūrėti. Buvo sunku vaikščioti, kojos pyknėsi.

Pažinojau daugumą iš lėktuvu skridusių keturiasdešimt penkių žmonių, kai kurie buvo mano draugai, juk ir šis skrydis iš Montevidėjo užsakytas, kad Urugvajaus mokyklos regbio komanda laiku pasiektų Čilę. Daugelis mūsų – arba komandos nariai, arba gerbėjai.

Su regbio komandos kapitonu Marcelu Pérezu del Castillo draugavome nuo vaikystės, susipažino, būdami septynerių. Prieš lėktuvo katastrofą kartu leidome laiką ir patyrėme daug nuostabių akimirkų; abu mokėmės architektūros ir kartu dirbome architektūros dirbtuvėse. Net nesapnavome, kad, sulaukę dvidešimt penkerių, patirsime tai, kas vyko dabar, – tokį traumuojantį išgyvenimą. Kaip ir aš, Marcelas beveik nenukentėjo ir nuo pat pirmos akimirkos ėmėsi iniciatyvos išlaisvinti

vis dar įstrigusius žmones ir ištempti iš orlaivio žuvusiųjų kūnus.

Du mūsų draugai medicinos studentai iš karto suskubo rūpintis sužeistaisiais. Prisigretinau prie jų ir kiek galėdamas stengiausi padėti, nors po smūgio buvau kiek apkvaitęs.

Prisidėjau prie to, ką darė kiti, tačiau man niekaip nepavyko pačiam imtis iniciatyvos. Galėjau pasiūlyti pagalbą bei fizinę jėgą, nors ir ne kažin kiek jos buvo likę, tačiau blaiviai mąstyti nesisekė.

Pastangos neįtikimai sekino. Suverstų lėktuvo nuolaužų krūva atrodė nepajudinama, ir prireikė daug jėgų, kol pavyko jas atskirti. Iš šios maišalynės stengdamiesi išlaisvinti žmones, tyliai skirstėme juos pagal sunkumą būklės arba kokį sunkų sužeidimą kuris patyręs. Smarkiai apdaužytus ir lūžusiais kaulais guldėme ant sniego, o žuvusiuosius tempėme į lauką pririšę bagažo skyriuje rastais plastikiniais diržais.

Per katastrofą lėktuvo uodega nulūžo, o fuzeliažas trūko į dvi dalis – lėktuvo galas gulėjo pamesta kažkur kalnuose. Tai, kas liko iš orlaivio, greičiausiai slydo šimtus metrų nuokalne, o nuo stiprios trinties su žeme ir smarkaus smūgio, korpusui staigiai atsitrenkus į nedidelį sniego kalną, visos sėdynės atitrūko ir rėžėsi į lėktuvo kabinos priekį.

Buvau taip neapsakomai ištroškęs, kad mėginau atsigerti į burną susigrūdamsauj purvino, degalų prisisunkusio, sniego, nes tik tokio pavyko rasti.

Klaikus troškulys sustiprino besismelkiantį nerimą, o tai kan kino labiau nei šaltis – jo net nebūčiau pajutęs, jei ne kūną nenu maldomai purtantis drebulys.

Poilsio akimirką apsižvalgiau: aplink plytėjo neaprepiama švari erdvė. Kad ir kaip keista turint omeny mūsų situaciją, negalėjau atsižavėti šios vietos grožiu.

Fiuzeliažo liekanos gulėjo ant sniegu padengto milžiniško kalno rytinės nuokalnės, o į šiaurę ir pietus stūksojo dar dvi viršukalnės. Tik toli rytų pusėje galėjome įžiūrėti tarp kalnų besidriekiantį ilgą ir siaurą slėnį.

Tikėjomės, kad vos po kelių valandų atvyks pagalba. Bet jau buvo gerokai po pietų, tad supratome, jog galbūt teks visą naktį praleisti kalnuose. 18 val. Marcelas liepė visiems nutraukti darbus ir sužeistuosius sunešti į lėktuvo liekanų vidų.

Kad ir kaip stengėmės, fuzeliaže nepavyko atlaisvinti pakankamai vietos. Spėjome, jog naktį temperatūra gali nukristi žemiau 20 °C, todėl Marcelas ir kiti pradėjo statyti netvirtą lagaminų, metalinių dalių ir nulūžusių sėdynių sieną, kad bent iš dalies pavyktų uždengti angą, atsivėrusią galinėje fuzeliažo dalyje.

Kaip galėjome įsikūrėme laikinoje pastogėje. Viduje vos tilpome, grūdomės ankštoje erdvėje, kuria dalijomės su keliais negyvėliais – nespėjome jų išnešti į lauką.

Veikla atitraukė mano dėmesį, tačiau dabar, vos nustojęs dirbti, iš karto pajutau stiprėjantį kojos skausmą. Vis dėlto palyginti su sunkiai sužalotų žmonių, kovojančių dėl gyvybės, sužeidimais, mano problema atrodė menka, todėl į ją tiesiog nekreipiau dėmesio.

Aimanos netilo, o šaltis taip sustiprėjo, kad anksčiau to nebūtum galėjęs įsivaizduoti. Net aš stebėjausi, kaip buvo šalta, nors turėjau šiek tiek kalnų patirties: studijų metais lankiausi Bariločėje, tiesa, vasarą; taip pat keliavau po Alpes, ten teko pagyventi nakvynės namuose.

Grumdydamasis tarp krūvos susipynusių kūnų, netyčia užsi stojau ant labai sunkiai sužalotos moters, kuri klidėdama pradėjo klykti, nes manė, kad ketinu ją nužudyti.

Pro nedidelius fiuzeliažo langus sklido silpna šviesa, tačiau viduje buvo visiškai tamsu. Užsimerkiau. Baimės ir skausmo kupini balsai, mirštančiųjų šauksmai ir aimanos šešėliuose atrodė dar garsesni. Po kiek laiko tame raudančiame chore išryškėjo tam tikra struktūra, nors iš pradžių girdėjau vien netvarkingus ir sumišusius garsus. Šis stiprus ir tolygus triukšmas buvo ritmingas – dejonės ir šauksmai kartojosi gana tiksliai nuspėjamais intervalais. Neilgai trukus jau galėjau atpažinti kiekvieną balsą net ir nežinodamas, kieno jis. Tada, apsiblausęs ir nuvargęs pradėjau kiekvienai aimanai priskirti žmogaus veidą. Galbūt išgalvotą, tokį, kurio nebuvau matęs nei lėktuve, nei kur nors kitur. Tais balsais kalbėjo skausmas, žmogiška kančia, kurią įsivaizdavau tai kaip kažkokią vaiduoklišką būtybę, tai ji visai prarasdavo fizinę formą ir tapdavo tiesiog giliu, aštriu mirštančiojo gargaliavimą primenančiu, juoduomoje drebančiu garsu. Kiekviena dejonė turėjo pradžią ir pabaigą, kiekviena kartojosi savitai, o aš pašiurpęs nekantriai laukiau, kol ji vėl pasigirs šiame grėsmingame koncerte, tarsi būtų privaloma harmoningos visumos dalis.

Kartais pasigirdavo naujas balsas. kažkas prašė patrinti sustingusias pėdas, kažkas šaukėsi motinos, o dar kažkas, kam atrodė, kad tuoj mirtinai sušals, – maldavo padėti. Vis dėlto daugelis net atkakliausių pagalbos prašymų pamažu silpnėjo arba visai nutilo. Kai kančios chore pasikartojanti dejonė ar aimana nutrūkdavo, man iš karto kildavo nepaaiškinamas poreikis vėl ją išgirsti, norėjau, kad suardyta choro skambesio struktūra vėl atsinaujintų. Sulaikęs kvapą, laukiau, kol vėl pasigirs tas garsas, nes viduje žinojau jį esant maža dalele, palaikančia šios dantiškos scenos, kurią dabar išgyvenome, stabilumą ir tvarką. Miego arba mirties rankai galiausiai nutildžius aimanuojantį balsą, pajusdavau jį nutilus ir man jo trūko, nors tai tebuvo menkas pokytis nesibaigiančiame chore. Nežinau, ar taip jaučiausi dėl to, kad po

šoko pakito mano sąmonės būseną, ar dėl pojūčio, jog tas balsas nutilo amžiams.

Smelkė skausmas, bet jaučiau, kad man pasisekė, – kitų kančios buvo daug didesnės. Aš beveik nenukentėjau, du mano pusbroliai ir draugas Marcelas taip pat buvo sveiki. Tikėjausi, kad jau kitą naktį miegosime savo lovose. Pirmąją naktį ant to kalno praleidome beveik visai neturėdami vandens, vos truputį maisto, prisiglaudę lėktuvo nuolaužose tarp žuvusiųjų kūnų. Įsivaizdavau, kad dar daug metų atsaminsiu tai kaip baisiausią savo gyvenimo naktį – šurpią tikrovę, kurią mums vis dėlto pavvyko išgyventi.

Tačiau kitą dieną pagalbos nesulaukėme, tad kalnuose likome nakvoti ir antrą naktį, paskui trečią ir dar ketvirtą. Reikalai klostėsi ne taip, kaip tikėjomės, ir pradėjau baimintis, kad dabar viskas eis tik blogyn. Tada prisiminiau Dievą. Iki tol, netgi sudužimo akimirką, nesimeldžiau.

Mano Dieve, leisk jiems mus rasti. Tegu atvyksta pagalba. Tegu mus išgelbsti.

Bet pagalbos nebuvo ir nebuvo, – ji neatvyko nei tądien, nei kitą dieną, nei dar po dienos.

Dievas neatsiliepė į mano maldą. Ką tai galėtų reikšti?

Prisiminiau, kaip prieš dešimtį metų, kai man buvo penkiolika, su moksleivių grupele išsiruošėme į rekolekcijas kalnuose. Mano naiviam protui tada viskas buvo taip aišku. Štai kuo būčiau patikėjęs tada: Jis tikrai atsilieps vėliau; jeigu Jis tyli, vadinasi, yra numatęs man ką nors geriau; mano žmogiškosios ribos neleidžia matyti tiesos; skausmas, kančia ir net mirtis tėra iliuzija.

Vis dėlto, bėgant metams, mano tikėjimas po truputį keitėsi, o ten, kalnuose, diena iš dienos silpnėjo; matydamas mirštančius draugus, tolydžio grimzdau į vis didesnes dvejonas; net nebuvau tikras, ar Dievas apskritai egzistuoja.

Mano Dieve, leisk jiems mus rasti. Tegu atvyksta pagalba. Tegu mus išgelbsti.

Jei nebūčiau sulaukęs atsakymo anuomet, kai man buvo penkiolika, būčiau kartojęs žodžius, kuriuos tarė Jėzus prieš mirdamas ant kryžiaus: „Mano Dieve, mano Dieve, kodėl mane apleidai?“, tačiau tada negalėjau sakyti net šių žodžių, nes galbūt Dievas net nebuvo manęs apleidęs. Galbūt Dievas manęs neišklausė todėl, kad Jo tiesiog nėra.

Vakarais kalbėdavome rožinį. Tai suartino mane su draugais. Šis mantros kartojimas padėjo pajusti, kad esame viena darni žmonių grupė, tačiau man vis tiek nepavyko pasiekti nieko panašiu į transcendentinę būseną. Tikriausiai kiekvienas iš mūsų kartojome maldą mąstydami apie ką nors konkrečiai. Bet mano mintyse nebuvo Mergelės Marijos, nebuvo Jėzaus nei šventųjų, nemąščiau net apie savo Angelą sargą. Turėjau draugų, tačiau mano dvasia Anduose buvo vieniša ir sklandė virš kalnų tyrinédama bekraštį žydrą dangų.

Aplink tvyrant pribloškiamai didingai tylai, ėmėme kitaip kalbėtis ir vieni su kitais. Mūsų balsai tapo švelnesni, pradėjome lėčiau tarti garsus. Iš mūsų pokalbių dingo nereikšmingos smulkmenos, bendrauti tapo paprasčiau, o žodžiai ėmė reikšti daugiau. Aplinka privertė mus viską taupyti, reikėjo tausoti jėgas ir net iš kalbos šalinti nebūtinus žodžius.

Šioje ramybėje brendo svarbūs sprendimai, vėliau padėję mums išgyventi. Dalykai, kuriuos sudėtinga suprasti civilizuo-tame pasaulyje arba kasdieniame gyvenime, kalnuose man tapo aiškūs. Kalno tyla manyje įžiebė vidinės tylos kibirkštį, ir, būtent išmokęs nutildyti mintis, radau ilgalaikę ramybę, galinčią padėti išplėsti žmogaus gebėjimus ir atrasti įgimtas dovanas.

***

2005 metų vasarį man paskambino alpinistas iš Meksikos, prisistatęs Ricardu Peña. Jis pasakė, kad, tyrinédamas tą kalnagūbrio plotą, kur nukrito mūsų lėktuvas, rado kelis mano asmeninius daiktus ir dabar norįs juos perduoti.

Visai šalia vietos, kur lėktuvas rėžėsi pirmą kartą, daugiau nei 4 300 metrų aukštyje Ricardas pastebėjo tarp akmenų įstrigusį tamsaus audinio skiautą. Alpinistas manė, kad tai galįs būti žmogaus kūnas, todėl atsargiai jį ištraukė – taip jam pavyko grąžinti man mėlyną švarką, kurį buvau pasiėmęs į kelionę. Jį įkišau į rankinio bagažo skyrių dvidešimt minučių prieš lėktuvui sudūžtant, netrukus po to, kai pakilome iš Mendosos Plumeriljo oro uosto, kur pirmą kartą nutūpė mūsų lėktuvas.

Puikiai prisimini, kad viršutinėje kairėje švarko kišenėje buvau palikęs saulės akinius. Juos Ricardas taip pat rado (nors ir be stiklų) vos per kelis metrus nuo švarko. Kitoje kišenėje aptiko piniginę, kurioje vis dar buvo pinigų, mano tapatybės kortelę ir vairuotojo pažymėjimą. Ten buvo ir mano pasas, o jame – pridėliota antspaudų tų valstybių, kuriose lankiausi per pirmąją ilgą savo gyvenimo kelionę, kai šešis mėnesius su draugais keliavome aplink Europą.

Kai Ricardas rado šiuos daiktus, ypač mano tapatybę patvirtinančius dokumentus, išsilaikiusius tokiame dideliame aukštyje atšiauriausiomis sąlygomis, dar sykį permąščiau tą patirtį, kurią teko išgyventi. Pagarbiai vengiau šios temos daugiau nei trisdešimt metų. O tąkart pasijutau taip, tarsi tie kalnai mane šauktų, primintų, kad dalis manęs yra palaidota ten, po sniegu. Nors daugelis kitų išgyvenusiųjų rašė ar viešai pasakojo, ką patyrėme, man tai daryti buvo per sunku.

Ricardo radiniai tarsi simbolizavo mano paties kelionę per laiką: nuo tos akimirkos, kai sudužo lėktuvas, iki jo skambučio.

1972 m. spalio 13 d. Paskutinė keleivių nuotrauka Mendozoje, Argentinoje, prieš įlipant į „Fairchild“ lėktuvą 571-ajam skrydžiui. Lėktuvas nepasieks skrydžio tikslo – Čilės sostinės Santjago. Eduardas stovi paskutinėje eilėje ketvirtas iš kairės.

Paskutiniai aštuoni, išgyvenę lėktuvo katastrofą Anduose, naktį prieš išgelbėjimą 1972 m. gruodžio 22 d., susiglaudę lėktuvo fiuzeliaže. (AP nuotrauka)

1972 m. gruodžio pradžia. Eduardas sėdi viduryje ir dėvi nosies apsaugą, padarytą iš marškinėlių. „Išgyvenusieji Anduose“: Gustavas Zerbinas, Eduardas Strauchas, Adolfas Strauchas, Fernandas Parradas, Pedras Algorta, Javieras Metholas, Robertas Canessa ir Ramónas Sabella. © Antonio Vizintino nuotrauka.

1972 m. gruodžio 22 d., vidurdienis. Gelbėjimo sraigtasparniais operacija. Nuotrauka naudojama gavus El País sutikimą.